

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
historia vid Centrina Lindholmen
i Göteborg

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Centrina Lindholmen

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen i historia under våren 2015. Granskningen vid Centrina Lindholmen i Göteborg ingår i detta projekt.

Centrina Lindholmen besöktes den 29–30 april 2015. Ansvariga inspektörer har Ingrid Essegård och Ulf Pantzare varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av undervisningen i historia genomförs i totalt 20 kommunala skolor och 7 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Centrina Lindholmen

Centrina Lindholmen är en fristående skola belägen i stadsdelen Lundby i Göteborgs kommun. Verksamheten startade 2008 och omfattar årskurserna 6–9. Huvudman för skolan är Centrina utbildning AB, som driver ytterligare en grundskola i Göteborg. Vid tiden för granskningen har skolan 288 elever, varav 216 elever i årskurserna 7–9.

Skolans lärare är organiserade i arbetslag årskursvis och de båda lärarna som undervisar i historia tillhör också en ämnesgrupp som samarbetar med syster-skolan Centrina Kviberg, som har två lärare i historia. Skolorna har bland annat

en gemensam årsplanering för fördelningen av det centrala innehållet i de samhällsorienterande ämnena.

Enligt nationell statistik nådde 97 procent av eleverna i årskurs 9 minst E i slutbetyg i ämnet historia läsåret 2013/2014. Våren 2013 deltog eleverna i årskurs 9 i testomgången av det nationella provet i historia och 93 procent av eleverna nådde minst betyget E på provet.

Resultat

I vilken utsträckning får eleverna skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att använda en historisk referensram?

Här bedöms om undervisningen innehåller historiska kunskaper som anspelar på uppfattningar om dåtiden – uppfattningar som delas av många och som man i olika sammanhang förväntas känna till. Vidare bedöms om undervisningen innehåller kunskaper om historiska sammanhang som har lett fram till nuet. Kunskaper om historiska sammanhang kan öka elevernas förståelse för att samhället förändras av en mängd olika orsaker och att det påverkar förutsättningarna för eleverna själva och för deras omgivning. Erfarenheter från hela världen måste ingå i den historiska referensramen. Här bedöms även om undervisningen ger en kronologisk överblick. En grundläggande förståelse för kronologin i olika skeenden är en förutsättning för att kunna resonera om orsaker till, och konsekvenser av, förändringar i samhället.

Vidare bedöms om eleverna får använda adekvata begrepp kring en historisk referensram. Slutligen bedöms också vilket stöd eleverna får i form av tydliga beskrivningar och förklaringar samt om eleverna får diskutera och reflektera kring en historisk referensram.

Kunskaper om historia och historiska sammanhang

Såväl lektionsobservationer som intervjuer med elever och lärare, samt inskickade dokument och svaren i den elevenkät som Skolinspektionen har genomfört i samband med granskningen visar att undervisningen i stor utsträckning behandlar kunskaper om händelser och företeelser i det förflutna och deras orsaker och konsekvenser.

Under de observerade lektionerna behandlas vilka faktorer som låg bakom nazisternas maktövertagande i Tyskland under 1930-talet och den process som ledde fram till Förintelsen. De intervjuade eleverna uppger att de konsekvent får jobba med orsakssamband, till exempel orsaker till och konsekvenser av första världskriget, Columbus resa till Amerika eller franska revolutionen. Även lärarna uppger i intervju att de lyfter fram orsakssamband i historie-

undervisningen. En av lärarna berättar att hen använder sig av begreppsparet *vinnare* och *förlorare* för att analysera konsekvenser av historiska händelser, exempelvis konsekvenserna av industrialiseringen och järnvägens utbredning i Nordamerika för olika befolkningsgrupper.

Kronologisk överblick

Lektionsobservationer, intervjuer med lärare och elever och insänt material samt svaren i elevenkäten visar att undervisningen lyfter fram samband mellan olika tidsperioder, inte minst mellan historiska händelser och företeelser och elevernas nutid. De intervjuade eleverna berättar att lärarna klargör att kunskaper i historia är viktiga för att skapa en beredskap för framtiden och några elever menar att det känns lätt och självklart för dem att dra paralleller mellan dåtid, nutid och framtid.

Under ett par av de observerade lektionerna behandlas begreppet propaganda och dess betydelse förr och nu. Läraren presenterar också en kronologisk översikt med exempel på propaganda från antiken fram till Hitlers *Mein Kampf*. I samband med att läraren berättar om det parlamentariska läget i Weimarrepubliken, då det inte fanns någon nedre gräns för andelen röster som behövdes för att komma in i riksdagen, dras en snabb parallell till den svenska fyra procentsspärren. Avslutningsvis betonar läraren vikten av att i nutiden öka motståndskraften mot propaganda med hjälp av källkritisk medvetenhet. I intervju uppger läraren att ett syfte med lektionen är att behandla begreppet propaganda över tid och därmed synliggöra kontinuitet och förändring, samt att utifrån en historisk referensram dra paralleller till elevernas nutid. Läraren menar också att kunskaper om propaganda förr och nu kan leda till att eleverna bättre kan hantera den propaganda de möter i framtiden. Under andra lektioner gör läraren en koppling mellan den avhumanisering som successivt möjliggjorde Förintelsen och det faktum att många människor i dagens samhälle vänder sig bort från tiggare på gatorna.

Intervjuade elever uppger att de exempelvis har jämfört amerikanska, franska och industriella revolutionerna och att de också har studerat konsekvenser av dessa revolutioner i vår tid. Eleverna nämner även att undervisningen har behandlat samband mellan den atenska demokratin och dagens styrelseskick samt mellan första och andra världskriget. I elevintervju framgår att undervisningen är kronologiskt upplagd och att det man har läst om tidigare kommer igen i senare arbetsområden. Några av eleverna uppger att kronologiska översikter, liknande den ovan nämnda om propaganda, är vanligt förekommande i undervisningen. Som exempel på en specifik utvecklingslinje som behandlas i undervisningen nämner dessa elever kvinnans roll genom historien. Andra

elever har dock svårt att i intervju nämna några specifika utvecklingslinjer som har behandlats i undervisningen.

Lärarna tar i intervju upp barnens villkor och rättigheter som exempel på en utvecklingslinje som har studerats, då eleverna också haft möjlighet att fundera på framtiden, till exempel om rösträtt för barn. Ytterligare två exempel på utvecklingslinjer, som lärarna berättar att eleverna har fått arbeta med utifrån perspektiven dåtid, nutid och framtid, är industrialiseringen och hur Sverige styrs.

Användning av historiska begrepp kopplat till historisk referensram

Vid de observerade lektionerna förekommer användning av historiska begrepp kopplade till en historisk referensram i mycket hög utsträckning. Tidsrelaterade begrepp som förekommer är till exempel *andra världskriget*, *antiken*, *medeltiden*, *franska revolutionen*, *Versaillesfreden* och *ölkällarkuppen*. På framsidan till det häfte med uppgifter som eleverna arbetar med under lektionerna har läraren listat 41 begrepp och personer som är relevanta för förståelsen av mellankrigstiden och andra världskriget. Även övergripande begrepp som *orsak*, *konsekvens* och *kontinuitet* förekommer i den observerade undervisningen.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att lärarna skriver upp viktiga begrepp på tavlan eller på ett papper och att eleverna förväntas kunna använda begreppen till exempel när de skriver egna texter. Av de elever som svarat på elevenkäten anser 95 procent att de får lära sig nya begrepp som hör ihop med historia.

Aktivt lärarstöd i form av tydliga beskrivningar och förklaringar kopplat till historisk referensram

Lektionsobservationer och elevintervjuer visar att lärarna stödjer elevernas lärande genom tydliga beskrivningar, förklaringar och sammanfattningar kring en historisk referensram. Detta stöds också av svaren i elevenkäten.

Under de observerade lektionerna arbetar läraren aktivt, ofta i dialog med eleverna, med att förklara och sammanfatta lektionsinnehållet. Läraren använder också Powerpoint som ett presentationstekniskt hjälpmedel och tavlan för att sammanfatta och lyfta fram det viktigaste som sägs. Under ett par lektioner får eleverna arbeta självständigt och läraren går då runt bland eleverna och hjälper dem med uppgifterna.

Av elevintervjuer framgår att lärarna introducerar nya kursmoment på ett tydligt sätt med hjälp av skriftliga planeringar, som också läggs ut på skolans intranät. De intervjuade eleverna uppger att det klart framgår vad de ska arbeta med och hur de ska arbeta och att lärarnas genomgångar och föreläsningar är tydliga. Alla intervjuade elever är överens om att lärarna hjälper de elever som

tycker ämnet är svårt. Lärarna berättar i intervju att de använder en särskild analysmodell för att hjälpa eleverna att strukturera sina analyser av till exempel historiska händelser.

Diskussion och reflektion kopplat till historisk referensram

De observerade lektionerna innehåller flera inslag där eleverna får möjlighet att diskutera och reflektera. Detta sker både genom samtal mellan eleverna i grupper och genom dialog mellan lärare och elever i helklass. Exempelvis får eleverna diskutera med varandra om hur stor roll propagandan spelade för Hitlers maktövertagande. Frågan diskuteras sedan i helklass med läraren som bollplank. Eleverna får också arbeta självständigt med uppgifter som kräver egen reflektion.

Av intervjuer med elever och lärare framkommer att undervisningen i historia konsekvent innehåller inslag där eleverna får möjlighet att diskutera, reflektera och argumentera. Även svaren i elevenkäten bekräftar att det råder ett tillåtande och öppet diskussionsklimat i klassrummet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i mycket hög grad får skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att använda en historisk referensram.

I vilken utsträckning får eleverna skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap?

Här bedöms om undervisningen ger en orientering i källkritiska metoder och att eleverna får öva på att ställa frågor till och värdera historiska källor. Den övergripande frågan är hur vi kan veta något om det förflutna. Kursplanen pekar ut såväl skriftliga källor som arkeologiskt material, platser och levande människors berättelser som källor till historisk kunskap. Genom att eleverna får komma i kontakt med historiskt källmaterial kan ämnet bli levande för dem. När de tolkar och värderar källorna arbetar de dessutom som historiker och är med och skriver historia. Elevernas historiemedvetande utvecklas när de lär sig något om det förflutna, samtidigt som de får en insikt i vetenskapliga metoder och kan reflektera över hur deras tolkningar färgas av egna erfarenheter och värderingar. Här bedöms också om undervisningen ger eleverna möjlighet att genom källorna leva sig in i förhållanden och värderingar som rådde förr, det vill säga utveckla historisk empati och föra etiska resonemang om och ifrågasätta handlingar och värderingar under tidigare perioder i historien.

Vidare bedöms om eleverna får använda adekvata begrepp för att kritiskt granska, tolka och värdera källor. Slutligen bedöms också vilket stöd eleverna får i form av tydliga

beskrivningar och förklaringar samt om eleverna får diskutera och reflektera kring hur de utifrån en kritisk granskning, tolkning och värdering av källor kan skapa historisk kunskap.

Orientering i källkritiska metoder

Som framgått ovan presenterar läraren under ett par av de observerade lektionerna en kronologisk översikt med exempel på propaganda från antiken fram till Hitlers Mein Kampf. Den Powerpoint som läraren använder innehåller rikligt med bilder på historiska källor. Eleverna får också läsa och diskutera en lärobokstext med korta citat ur Mein Kampf. Källorna illustrerar lektionens kunskapsinnehåll och det förekommer inget inslag där eleverna får öva på källkritik i anslutning till de historiska källorna. Lektionen om propaganda förr och nu avslutas med att läraren betonar vikten av källkritisk medvetenhet och tipsar eleverna om tidningen Metros viralgranskare och "What was fake on the Internet this week" i Washington Post. Den källkritik som åsyftas handlar då om den förmåga att vara uppmärksam på källornas trovärdighet som är gemensam för arbete med källor inom flera av skolans ämnen, till exempel i samband med informationssökning. Av elevintervjuer framgår att de i första hand förknippar källkritiken med denna förmåga. Eleverna uppger i intervju att de exempelvis kan få i uppgift att jämföra olika internetsidor och att de vid fördjupningsuppgifter alltid ska motivera sina källor.

Av intervjuer med elever och lärare framgår också att undervisningen ofta innehåller arbete med historiskt källmaterial, till exempel dagböcker, bilder och samtida berättelser, ibland i syfte att spegla samma fenomen ur olika perspektiv. Av lärarintervjun framgår att eleverna får öva på att ställa frågor bland annat om källornas relevans och användbarhet. Lärarna uppger i intervju att de exempelvis har låtit eleverna diskutera en samtida teckning över lastutrymmet i ett slavskepp och en samtida berättelse om slavhandeln. Även några av de intervjuade eleverna berättar att de har fått analysera en samtida bild av ett slavskepp. Lärarna nämner också fotografier som visar arbetsförhållandena under den industriella revolutionen som exempel på historiskt källmaterial som används i undervisningen. En grupp elever berättar att de fått titta på en plånbok med ransoneringskuponger. Eleverna berättar också om en uppgift där de utifrån en bild på ett forntida föremål, till exempel en staty eller ett mynt, skulle ta reda på mer om föremålet. Andra elever uppger att de har jämfört olika beskrivningar av Manfred Albrecht von Richthofen, även kallad "Röde baronen".

Skolinspektionen har tagit del av de uppgifter som eleverna arbetat med i anslutning till de båda sistnämnda arbetsområdena. Eftersom källorna till uppgiften om von Richthofen huvudsakligen är nutida berör arbetsområdet också

förmågan att reflektera över användning av historia. I det häfte som eleverna får arbeta självständigt med under ett par observerade lektioner finns några uppgifter som behandlar historiska källor, bland annat en text som berättar om Anne Franks liv, innehållande ett par korta citat ur hennes dagbok. Eleverna ska i anslutning till den sistnämnda texten fundera över vad en historiker kan få ut av dagboken och vilken typ av källa den är.

Använda och tolka källor för att utveckla historisk empati

Under ett par av de observerade lektionerna presenterar läraren ett bildspel som innehåller ett stort antal samtida fotografier avsedda att framställa Hitler och nazisterna i positiv dager, följda av en mängd fotografier som visar hur judar diskriminerades, förtrycktes och dödades. Undervisningen syftar till att med hjälp av källorna ge eleverna en förståelse av hur den nazistiska propagandan kan ha påverkat det tyska folket under mellankrigstiden och av den avhumanisering som gradvis ledde fram till Förintelsen. Även i det ovan nämnda häfte som eleverna får arbeta med under andra lektioner finns ett par uppgifter som behandlar historiska källor i syfte att ge eleverna möjlighet att leva sig in i förhållanden och värderingar som rådde förr, till exempel ett samtida fotografi som föreställer människor som lagt sig för att sova i Londons tunnelbana, där uppgiften handlar om att föreställa sig vad dessa människor tänker.

Intervjuade elever och lärare ger också exempel på att historiska källor förekommer i undervisningen i syfte att väcka en förståelse för förhållanden och värderingar som rådde förr. Eleverna uppger i intervju att de exempelvis har fått läsa samtida texter som beskriver upplevelser av franska revolutionen respektive skotten i Sarajevo. Lärarna berättar som exempel att de har använt samtida intervjuer med barn för att belysa arbetsförhållandena under den industriella revolutionen. Intervjuade elever och lärare berättar också att de har fått besök av en person som överlevt Förintelsen.

Att undervisningen som helhet bland annat ger eleverna möjlighet att utveckla historisk empati bekräftas av elevenkäten, där 94 procent av eleverna svarar att undervisningen i historia hjälper dem att förstå hur människor tänkte förr i tiden.

Användning av historiska begrepp kopplat till att kritiskt granska, tolka och värdera källor

Vid de observerade lektionerna förekommer begreppen *källkritik*, *kvarleva* och *urval* och eleverna nämner i intervju begrepp som *förstahandskälla*, *andrahandskälla*, *kvarleva*, *trovärdighet*, *samtidighet*, *tendens* och *relevans*. Lärarna uppger även i intervju att begrepp som *skriftlig källa* och *beroende* används i undervisningen.

Aktivt lärarstöd i form av tydliga beskrivningar och förklaringar kopplat till att kritiskt granska, tolka och värdera källor

Både lärare och elever hänvisar i intervju till en lista med begrepp för källkritik, som Skolinspektionen fått ta del av inför besöket. Av lärarintervjun framgår också att listan är ett levande dokument, där antalet begrepp ökar allt eftersom eleverna får lära sig mer om källkritisk analys. Listan inspektörerna tagit del av innehåller 13 begrepp med tillhörande definitioner som på ett tydligt och lättillgängligt sätt ger eleverna stöd för lärandet. Texten innehåller dock några felaktigheter och formuleringar av bristande relevans för historisk källkritik. Enligt rektorn åtgärdade lärarna dessa brister veckan efter Skolinspektionens besök.

Av lärarintervjun framgår att eleverna på ett strukturerat sätt får öva på att ställa specifika frågor till källorna, bland annat om upphov, mottagare, syfte, relevans och användbarhet. Frågorna är kopplade till den ovan nämnda listan med begrepp, och av lärarintervjun framgår att frågan om källans relevans tillkommer senare, när eleverna är mogna för det.

Diskussion och reflektion kopplat till att kritiskt granska, tolka och värdera källor

Av lektionsobservationer och intervjuer med elever och lärare framgår att eleverna får diskutera och reflektera kring historiska källor såväl enskilt som i grupp och i helklass.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att historiska källor i mycket hög grad används i undervisningen som ett sätt att levandegöra ämnet och ge eleverna möjlighet att utveckla historisk empati. Eleverna får i ganska hög grad arbeta med att kritiskt granska, tolka och värdera historiska källor.

I vilken utsträckning får eleverna skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv?

Här bedöms om undervisningen ger eleverna möjligheter att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv. Vidare granskas om undervisningen innehåller moment kring hur historia kan användas för olika syften och förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Historieskrivningen är inte neutral utan görs utifrån något syfte eller i ett specifikt sammanhang. Historia kan vara ett verktyg både för enskilda individer och för grupper att formulera hur de vill uppfattas och vad de vill göra genom att berätta om det förflutna. Historia kan också användas för att skapa familjesammanhållning eller etablera identiteter baserade på till exempel klass, genus, etnicitet, generation eller nat-

ionell tillhörighet. Med kunskaper om detta får eleverna möjlighet att upptäcka och förstå när och hur historia används för att påverka människor i olika sammanhang. Vidare bedöms om eleverna får använda adekvata begrepp för att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv. Slutligen bedöms också vilket stöd eleverna får i form av tydliga beskrivningar och förklaringar samt om eleverna får diskutera och reflektera kring hur de och andra använder historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv.

Egen och andras användning av historia

Under ett par av de observerade lektionerna presenterar läraren som tidigare nämnts en kronologisk översikt med exempel på propaganda från antiken fram till Mein Kampf. Som exempel på antik propaganda berättar läraren bland annat om Titusbågen i Rom, som uppfördes till minne av den romerske kejsarens erövring av Jerusalem. I samband med detta förklarar läraren också hur Titusbågen har inspirerat till Triumfbågen i Paris, och hur detta monument används för att skapa en känsla av nationell gemenskap i modern tid, exempelvis när Frankrike vunnit fotbolls-VM 1998. Läraren nämner också hur Hitler i sin nationalistiska propaganda använde den så kallade dolkstötslegenden, som gick ut på att den tyska armén var obesegrad i första världskriget, men hade blivit tvingad att kapitulera av politikerna. Fokus ligger dock på kunskaper om propaganda genom tiderna och det framgår endast flyktigt att lektionen också berör hur man kan använda historia. I det tidigare nämnda häfte som eleverna får arbeta med under ett par av de observerade lektionerna finns en avslutande uppgift som behandlar historieanvändning. Uppgiften är hämtad från det nationella provets utprovningssomgång och handlar om hur Olof Palme i ett tal julen 1972 kritiserar USA:s bombningar av Hanoi med hänvisning till geografiska platser av historisk betydelse.

Några av eleverna uppger i intervju att undervisningen behandlat spår av historien, exempelvis de amerikanska och franska nationaldagarnas koppling till respektive revolutioner. Samma elever uppger också att undervisningen har behandlat hur en historia kan berättas på olika sätt, men ger inget exempel på detta och säger sig inte ha arbetat med hur historia kan användas för att skapa eller stärka nationella identiteter. Andra elever uppger i intervju att de precis har börjat arbeta med historieanvändning och berättar att de har arbetat med att jämföra hur Manfred Albrecht von Richthofen, även kallad "Röde baronen", framställs i olika källor.

Lärarna ger i intervju flera exempel på att de låter eleverna reflektera över hur historia används för olika syften; hur forntida högkulturer skildras på film, hur man kan använda historiska monument för att stärka en europeisk identitet, exempelvis Poseidonstatyn på Götaplatsen i Göteborg, hur syftet med historie-

ämnet förr var att fostra och skapa en grupptillhörighet, hur man under OS-invingningen i London anspelade på den industriella revolutionen, hur den monumentala statyn i Barcelona av Columbus som pekar mot Amerika uttrycker en nationell identitet samt hur Hitler skildras i filmen Undergången.

Den sistnämnda uppgiften finns även med i det material skolan skickat in inför besöket. Skolinspektionen har också tagit del av ett häfte med uppgifter om första världskriget, innehållande bland annat den tidigare nämnda uppgiften om Manfred Albrecht von Richthofen. På framsidan av häftet definieras och exemplifieras begreppen historiebruk och historieanvändning med att ett samhälle kan ha historiska personer och händelser som motiv för monument, statyer, sedlar och namn på gator och andra geografiska platser. Ett par av uppgifterna i häftet handlar om att genom olika webbplatser virtuellt besöka ett antal platser med anknytning till slagfält under första världskriget.

Användning av historiska begrepp kopplat till användning av historia

Vid de observerade lektionerna förekommer begreppen *propaganda*, *dolkstötslegenden* och *nationalism* kopplade till användning av historia. I delar av det undervisningsmaterial som Skolinspektionen har tagit del av förekommer begreppen *historiebruk*, *historieanvändning* och *historieskrivning* och av elevintervju framgår att några av eleverna känner igen de båda förstnämnda. En av de intervjuade lärarna använder uttrycket *nationell identitet* i samband med användning av historia.

Aktivt lärarstöd i form av tydliga beskrivningar och förklaringar kopplat till användning av historia

Som framgått ovan ger lärarna flera exempel på undervisning om historieanvändning, medan de intervjuade eleverna ger få exempel på att undervisningen innehåller inslag där de under lärares ledning får reflektera kring sin egen och andras användning av historia. Under ett par av de observerade lektionerna förekommer tillfällen där läraren ger exempel på hur historia kan användas för att skapa en känsla av nationell gemenskap. Exempelen ges i samband med lärarens genomgång av propaganda genom tiderna, men det framgår att ämnet också berör hur historia kan användas. Även instruktionerna till de tidigare nämnda uppgifter som Skolinspektionen tagit del av är tydliga och inleds med presentationer och definitioner av begreppen historiebruk och historieanvändning.

Diskussion och reflektion kopplat till användning av historia

Som framgått ovan visar lärarintervjun och delar av det undervisningsmaterial som Skolinspektionen har tagit del av att undervisningen innehåller uppgifter där eleverna på ett strukturerat sätt får diskutera och reflektera kring sin egen och andras användning av historia. En grupp elever uppger i intervju att de har

fått reflektera över hur Manfred Albrecht von Richthofen, även kallad "Röde baronen", framställs i olika källor.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i ganska hög grad får skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv.

Allmändidaktik

En framgångsrik undervisning som leder till att eleverna når goda studieresultat kan inte beskrivas i endimensionella termer. Det är kvaliteten i lärarens kombinerade kunskaper, förmågor och handlingar i varje unik undervisningssituation som skapar förutsättningar för elevers lärande och kunskapsutveckling. Utifrån forskningsöversikten Utmärkt undervisning¹ går det dock att peka ut några specifika kompetenser hos läraren som visat sig ha stor betydelse.

Lektionsobservationer och elevintervjuer visar att de undervisande lärarna i hög grad skapar en positiv atmosfär och bemöter eleverna med respekt. Samtalsklimatet i klassrummet under de observerade lektionerna är öppet och tillåtande, undervisningen är välstrukturerad och fokuserad på kunskapsinnehållet och studiemiljön är lugn, något som bekräftas i både elevintervjuer och elevenkät. Av intervjuer med rektor och lärare framgår att skolan arbetar medvetet med tydliga strukturer i syfte att skapa trygghet och studiero.

Lektionsobservationer och intervjuer med elever och lärare visar också att lärarna i hög grad varierar undervisningen och arbetar framgångsrikt med att stödja, aktivera och utmana eleverna och väcka deras intresse för ämnet. Lärarna använder sig av matriser för bedömning, som de kompletterar med kommentarer, och de intervjuade eleverna uppger att de får tydlig och formativ återkoppling av sina lärare.

Syfte och frågeställningar

Flera historiedidaktiska studier pekar på att det finns brister i undervisningen och i elevernas färdigheter när det gäller att skapa sammanhang mellan tidsdimensionerna dåtid, nutid och framtid när de olika förmågorna i ämnet

¹ Håkansson, Jan & Sundberg, Daniel (2012). *Utmärkt undervisning: framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur

historia behandlas. Detta är en viktig aspekt av det som handlar om historie-
ämnets syfte – att utveckla elevernas historiemedvetande, och därför en central
kvalitetsaspekt av undervisning i historia i grundskolan. Granskningens syfte
är med bakgrund i detta att granska om undervisningen i historia i grund-
skolan utformas så att eleverna får möjlighet att skapa förmågespecifika sam-
band mellan tidsdimensioner, det vill säga knyta samman olika tidsdimension-
er, till exempel dåtid till nutid och framtid, när de använder en historisk refe-
rensram, arbetar med källor, reflekterar över historieanvändning och använder
historiska begrepp.

För att uppfylla syftet ska följande frågeställningar besvaras:

1. Innehåller undervisningen moment och uppgifter där eleverna får skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att:

- a) använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer?
- b) kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap?
- c) reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv?
- d) använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används?

2. Får eleverna stöd i historieundervisningen generellt, och i synnerhet för att skapa samband mellan olika tidsdimensioner, genom att de får:

- a) ett aktivt lärarstöd i form av tydliga beskrivningar och förklaringar?
- b) diskutera och reflektera?

Frågeställning 1a–1d fokuserar på *vad* historieundervisningen innehåller, och bygger på kursplanens uppfattning om att de fyra förmågorna historisk referensram, källhantering, historieanvändning och historiska begrepp tillsammans utvecklar elevernas historiemedvetande.

Frågeställningarna 2a–2b fokuserar på *hur* historieundervisningen genomförs och knyter an till Skolinspektionens modell för undervisningsgranskning. Fråga 2a tar fasta på om läraren är tydlig och konkret när det gäller att beskriva och förklara olika saker för eleverna, i synnerhet vad det innebär att knyta ihop olika tidsperioder genom förmågorna. Fråga 2b tar fasta på om eleverna får ge uttryck för och utbyta tankar och resonemang – enskilt eller i grupp med andra elever och läraren. Det ska framhållas att frågorna 2a och 2b även avser historieundervisningen generellt, det vill säga även i de fall eleverna *inte* får skapa tidssamband genom förmågorna.

Metod och material

I Skolinspektionens modell för granskning av undervisning ingår olika data-insamlingsmetoder: intervjuer, dokumentstudier, statistik, observationer och enkäter. De underlag som samlats in inför och under Skolinspektionens besök på skolan analyseras sedan av de inspektörer som genomfört besöket varpå dessa redovisar sina bedömningar av i vilken grad undervisningen i historia lever upp till kursplanens krav i ett beslut och i denna rapport.

Rapporten är disponerad utifrån de tre inledande ämnesspecifika förmågor som beskrivs kursplanen. Förmågan att använda adekvata begrepp i relation till de tre inledande förmågorna behandlas i respektive delavsnitt. För att eleverna ska kunna utveckla en historisk referensram och förståelse för hur historia skapas och används behöver de tillgång till ett ämnesspråk. Begreppen är verktyg som kan användas genomgående i all undervisning och bidra till fördjupad förståelse för ämnets centrala frågeställningar. I kursplanen finns två typer av begrepp, *tidsrelaterade begrepp* som knyter an till epoker eller specifika tidsperioder och *övergripande begrepp* som fungerar som analysverktyg genom att de belyser grundläggande historiska frågeställningar som är relevanta för de tidsperioder man studerar.